

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Úloha EU v mírovém procesu v Severním Irsku (stanovisko z vlastní iniciativy)

(2009/C 100/16)

Na plenárním zasedání ve dnech 12. a 13. prosince 2007 zřídil EHSV v souladu s čl. 19 odst. 1 jednacího řádu podvýbor, jenž byl pověřen vypracováním stanoviska z vlastní iniciativy k tématu

Úloha EU v mírovém procesu v Severním Irsku.

Podvýbor pro úlohu EU v mírovém procesu v Severním Irsku, který výbor pověřil přípravou podkladů na toto téma, přijal stanovisko dne 23. září 2008. Zpravodajkou byla paní Jane MORRICE.

Na 448. plenárním zasedání, které se konalo ve dnech 22. a 23. října 2008, přijal Evropský hospodářský a sociální výbor následující stanovisko 151 hlasy pro, 1 hlas byl proti a 2 členové se zdrželi hlasování.

1. Závěry

1.1 Úloha EU v mírovém procesu v Severním Irsku může být v mnohém velmi poučná. Od nejtemnějších dnů problematické minulosti tohoto regionu došlo k výjimečnému pokroku ze společenského, hospodářského, ale zejména politického hlediska. Zlepšila se bezpečnostní situace, zdárně probíhá reorganizace veřejné správy, příchod cizinců, ať už přistěhovalců či turistů, nejenže posiluje hospodářství, ale přispívá také ke konfrontaci s tradičním sektářským smýšlením, přeshraniční spolupráce překonává očekávání a sdílení moci mezi bývalými protivníky začíná být akceptováno jako „politicky korektní“.

1.2 Sebeuspokojení však v tomto důležitém období není namístě. Šokující pohled na „stěny míru“, které rozdělují katolickou a protestantskou komunitu v Belfastu, je smutnou, avšak realistickou připomínkou závažných nesnází, jež mírový proces stále doprovázejí, zejména pokud jde o interkomunitární usmíření, a toho, kolik práce je třeba ještě udělat. Desetiletí násilí, nenávisti, podezírání, neinformovanosti a netolerance způsobily v Severním Irsku bezprecedentní rozkol komunit. Ve svých domovech, na vesnicích, v kostelech, školách nebo na sportovních stadionech sice lidé mohou za těmito zdmi vést život v „relativním míru“, ale tyto „paralelní životy“ mohou být pouze přechodnou fází na cestě ke vzájemnému respektu, pochopení a harmonii, jejichž dosažení může trvat celé generace.

1.3 Úloha, kterou EU sehrála v mírovém procesu v Severním Irsku, nemá v historii obdoby a zůstává bezprecedentní i nadále. To, že je příběh podpory EU tomuto procesu poměrně neznámý, ukazuje přiměřenost postupu. Nejednalo se o planý pokus o zásah za hranicemi možností či o zakrývání chyb. Mírový postup EU v Severním Irsku byl jedinečný a dlouhodobý, podložený značnými prostředky, strategicky plánovaný a prováděný, vycházel ze zásad sociálního partnerství a subsidiarity a každý jeho krok byl provázen otevřenou konzultací na místní úrovni.

1.4 Prostřednictvím kombinace přímých a nepřímých zásahů pomohla EU v rámci mírového procesu vytvořit podmínky pro úspěšné usmíření, jakmile se k tomu naskytly politické okolnosti, a plnila funkci katalyzátoru s cílem dosáhnout skutečného mírového dopadu, jehož dosah ještě nebyl plně doceněn.

1.5 EU na svůj podíl na úspěchu mírového procesu výrazně neupozornila. Bylo by však chybou, kdyby se význam a důležitost úlohy EU nezapsaly do historie. Nejen proto, že konkrétně podpora usmíření ze strany EU by měla pokračovat i v dalších letech, ale rovněž proto, že poznatky získané z programů EU PEACE by mohly přispět k prosazování usmíření a míru i v jiných částech světa. EU nikdy nebude mít odpovědi na všechny otázky, ale jak se ukázalo v Severním Irsku, má prostředky a zkušenosti, díky kterým může jiným pomoci je najít.

1.6 EU jakožto největší světový „vzor“ pro budování míru má spolu se svými členskými státy znalosti, zkušenosti, rozmanitost, prostředky a jméno potřebné k tomu, aby mohla podpořit řešení konfliktů a budování míru kdekoliv na světě, kde bude potřeba. A co více, má povinnost tak činit a povinnost zařadit budování míru mezi stěžejní body své budoucí strategické orientace.

2. Doporučení

2.1 Doporučení jsou uskupena do dvou různých částí. První z nich pokrývá ty oblasti činnosti v rámci Severního Irsku a pohraničních hrabství, na které by se EU měla zaměřit s cílem podpořit proces usmíření. Druhá se zabývá širšími souvislostmi podpory EU budování míru a usmíření v jiných oblastech konfliktu za využití poznatků získaných v Severním Irsku shrnutých níže v Souboru nástrojů pro řešení konfliktu.

2.2 Severní Irsko – souvislosti

2.2.1 Poznatky a zkušenosti získané v Severním Irsku dokazují, že budování míru je dlouhodobý proces strategického významu. Začíná ukončením násilného konfliktu a prochází různými fázemi směrem k politické stabilitě, mírovému soužití, usmíření a v konečné fázi společenské harmonii, ekonomické prosperitě a „sdílené společnosti“. Vzhledem k tomu, jak křehkou povahu mají počáteční fáze, a k tomu, kolik času si vyžádá dosažení skutečného usmíření, musí být evropská podpora tohoto procesu dlouhodobá. Zatímco se s postupným ukončením konfliktu v regionu finanční pomoc EU může snížit co do objemu a úžeji se vymezit, význam úlohy EU jako partnera v tomto procesu a její schopnost rozvíjet vztahy s tímto regionem jinými, tvořivými cestami by měly dále narůstat.

2.3 Doporučení č. 1: EU by měla zachovat svou dlouhodobou podporu mírového procesu v Severním Irsku a více se při tom zaměřit na:

- **usmíření mezi komunitami** v takových oblastech jako kultura, umění, sport, volný čas, bydlení, vzdělávání a tvorba pracovních míst a poskytování veřejných služeb;
- **skupiny na okraji společnosti**, jež jsou v rámci interkomunitární kapacity hlavními příjemci; a v této souvislosti poskytovat podporu **činnosti zaměřené na budování jednotné identity** pouze za výjimečných okolností, kdy se jedná o základní podmínku budování interkomunitární kapacity;
- **oběti „nepokojů“**, kterým je třeba pomoci znovu si vybudovat život, překonat trauma a podělit se o své zkušenosti s podobnými skupinami z jiných komunit v jiných oblastech konfliktu;
- podpůrné iniciativy vedoucí ke „sdílené společnosti“ s cílem pomoci snížit potřebu duplikovat služby v oblasti bydlení, zdravotnictví, vzdělávání, volného času a sportovního vyžití;
- zapojení **dobrovolných a komunitních organizací, odbořových organizací a podniků** do všech úrovní rozhodovacího procesu souvisejícího s fondy EU PEACE;
- obnovu **struktur partnerství na místní úrovni**, díky kterým se v počátečních fázích programu PEACE podařilo sblížit sociální partnery a politiky;

— snížení **byrokracie**, zejména u projektů malého rozsahu ve venkovských a městských komunitách, přičemž by se projekty posuzovaly podle sociálních i podle ekonomických měřítek;

2.4 **Doporučení č. 2: Pracovní skupina Evropské komise pro Severní Irsko** by se měla i nadále zaměřovat na řízení, usnadňování a podporu tvůrčích a inovativních způsobů, kterými by se mohl region rozvíjet, vedle těch, jež jsou závislé na financování z programu PEACE, jako výzkum, předávání znalostí, vzdělávání a usnadňování vytváření mezinárodních sítí pro řešení konfliktů.

2.5 Širší globální souvislosti

2.6 EU má nejen povinnost poučit se ze své zkušenosti v Severním Irsku, ale také tyto vědomosti předat jiným, kteří procházejí různými stupni konfliktu, ať už jde o konfliktní situace uvnitř jejich hranic, na jejich hranicích či ve světě. To pomůže maximalizovat pozitivní úlohu, kterou může EU hrát při řešení konfliktů v celosvětovém měřítku.

2.7 **Doporučení č. 3:** Instituce EU a orgány členských států by se měly **dělit o nejdůležitější poznatky** a mělo by se tak dít i na mezinárodní scéně. Tomu by mělo napomoci:

- komplexní databáze osvědčených postupů pro řešení konfliktů (návrh EP);
- přehled hodnocení a úspěšných projektů v rámci programu PEACE;
- další zkoumání úlohy EU v různých oblastech (vnitřní, přeshraniční a vnější konflikty).

2.8 **Doporučení č. 4:** To by mohlo být usnadněno tím, že bude v Severním Irsku zřízen evropský **orgán pro řešení konfliktů**, na základě existujících zkušeností v oblasti řešení konfliktů jak na místní, tak na mezinárodní úrovni. Podrobnosti by měly být rozpracovány v rámci debaty se sociálními partnery na úrovni celé EU iniciované EHSV, při které by se zkoumalo, jak nejlépe připravit orgán pro řešení konfliktů s evropským rozměrem.

2.9 **Doporučení č. 5:** Níže uvedený **soubor nástrojů** by měl být schválen a dále rozvíjen, tak aby sloužil k analýze konfliktních situací a v případě nutnosti k vyvolání vhodného zásahu EU. V tabulce uvádíme soubor nástrojů, které EU používá a které by mohly posloužit jako reference

a nabídnout prostředky k činnosti na ochranu menšin, na podporu rovného zacházení, k budování kapacit, k interkomunitární a přeshraniční spolupráci a k socioekonomickému rozvoji v jiných oblastech v rámci EU, na jejích hranicích i v oblastech konfliktu mimo její hranice.

Soubor nástrojů EU pro řešení konfliktů

Diagnostické nástroje: socioekonomická a politická analýza	Referenční manuály: zkušenosti odjinud (např. z orgánů pro řešení konfliktů) přehled/databáze programů/projektů zvážení teorií o urovnávání konfliktů	Strategická vize: cíl (nadnárodní) – dlouhodobé hledisko v kombinaci s postupem zahrnujícím rizika aplikace získaných poznatků získané a dále propracované znalosti zhodnocení fáze konfliktu určení způsobu zásahu na základě fáze konfliktu a jeho lokalizaci (uvnitř EU, na jejích hranicích nebo mimo ně)
FINANČNÍ NÁSTROJE		NEFINANČNÍ NÁSTROJE
Velké nástroje (makroúroveň)	sítě financované EU zaměřené na přeměnu konfliktů instituce, politiky a příležitosti EU etika, metodika a příklady EU	evropeizace (na národní úrovni) – předpisy, hodnoty, instituce a postupy EU (včetně zapojení sociální partnerů) neutrální prostor pro usnadnění dialogu / budování konsensu neustranný přístup pro vybudování důvěry evropský model usmíření – vedení příkladem úzké partnerství s hlavními dárci
Páky a klíče (střední úroveň)	programy PEACE „šité na míru“ strukturální fondy nastavené tak, aby sledovaly cíl řešení konfliktů (definovaných prostřednictvím vhodných odlišovacích kritérií) dvojstranná/přeshraniční spolupráce dohody a iniciativy model sociálního partnerství hodnocení na úrovni programu	pracovní skupina (sběr informací na místní úrovni, zjišťování příležitostí a oblastí s možností spolupráce, podpora zapojování do celounijních programů) přístup založený na partnerství – práce s politiky a sociálními partnery na místní úrovni konzultace na místní úrovni s cílem dosáhnout ztotožnění se se strukturou a provedením programu zainteresování místních institucí odstranění překážek prostřednictvím politik EU
Nástroje pro doladění (mikroúroveň)	místní zprostředkovatelé – díky nim se lze dostat k občanské základně globální dotace – aby se zajistilo zvýšení povědomí na místní úrovni a dosáhlo se vhodného cíle podmíněné financování – za účelem propagace osvědčených postupů monitoring – pro průběžné zdokonalování podpora budování kapacit a spolupráce „zdola nahoru“ – přeshraniční spolupráce hospodářského, sociálního a kulturního charakteru sebehodnocení	evropeizace (na místní úrovni) – zapojení sociálních partnerů, občanů, komunit, vyslání úředníků Evropské komise oslava úspěchu zvyšování informovanosti prostřednictvím tisku a propagace

3. Úvod

3.1 Cílem stanoviska je předložit relativně „neznámý příběh“ o úspěšné podpoře mírového procesu v Severním Irsku ze strany EU, pomocí evropské občanské společnosti lépe pochopit severoirskou zkušenost a vypracovat příručku o postupech používaných EU k prosazování míru a podpoře smířování pro případné využití v jiných oblastech konfliktu.

3.2 Stanovisko se zaměřuje zejména na podporu EU poskytnutou prostřednictvím programů EU PEACE, Mezinárod-

ního fondu pro Irsko (IFI) a iniciativy INTERREG. Zkoumá, jak byly tyto fondy nastaveny a jaký měly dopad na společenský, hospodářský a politický život v oblasti, přičemž se zaměřuje na podporu občanské společnosti (podniků, odborových organizací, dobrovolnického sektoru).

3.3 Zabývá se také tím, jaké širší příležitosti poskytla Evropská unie pro britsko-irskou spolupráci v oblasti politiky, diplomacie a správy a do jaké míry byl využit „evropský model usmíření“ jakožto vodítko pro pozitivní vývoj v Severním Irsku.

4. Postup

4.1 Byly uspořádány čtyři pracovní schůze, z nichž jedna měla podobu konzultační konference uspořádané v dubnu 2008 v Severním Irsku. Konference shromáždila prostřednictvím dotazníků a konzultací po internetu informace od zúčastněných stran a expertů, a umožnila tak vyvodit závěry z přímých zkušeností získaných v rámci programů a politik EU. Členové podvýboru navíc podnikli studijní cestu a navštívili projekty financované EU v Belfastu.

4.2 Konference se časově kryla s akcemi pořádanými u příležitosti významných politických pokroků v Severním Irsku a zúčastnili se jí irský první ministr i jeho zástupce, irský státní ministr a vysocí zástupci EU, kteří se podíleli na zřizování programu PEACE.

4.3 Stěžejním prvkem tohoto stanoviska je cená spolupráce mezi třemi skupinami EHSV, jejich experty a členy podvýboru z Francie, Španělska, Itálie, Irska a Spojeného království, Evropského parlamentu (de Brúnova zpráva) a Evropské komise.

5. Souvislosti

5.1 Geografické a ekonomické souvislosti

5.1.1 Severní Irsko se rozkládá v severovýchodním cípu irského ostrova. Zaujímá rozlohu 14 245 kilometrů čtverečních a podle posledního sčítání lidu (2001) dosahuje jeho populace 1 685 000 obyvatel, z nichž 53, % je protestantského vyznání, 43,8 % je katolické víry, 0,4 % má „jiné“ vyznání a 2,7 % je bez vyznání. Jeho obyvatelstvo patří k nejmladším v Evropě, přičemž 40 % obyvatelstva je mladší 29 let. Do nedávné doby se počet obyvatelstva vzhledem k čisté emigraci neměnil, avšak podle odhadů by měla populace přesáhnout 1,8 milionů obyvatel do roku 2011.

5.1.2 Hospodářství se rozvíjí, odklání se od tradičních výrobních sektorů (loďařského a textilního) a orientuje se spíše na služby a vnější svět. Od let 2004–2005 se hrubá přidaná hodnota zvýšila o 3,5 % v reálném vyjádření, což je údaj těsně pod průměrem Spojeného království a podstatně nižší než údaj platný pro Irsko během období, kdy bylo nazývané „keltským tygrem“ a jeho růst HDP dosahoval až 10 % ročně. Hrubá přidaná hodnota na hlavu je asi na úrovni 80 % průměrné hodnoty pro Spojené království a nezaměstnanost se snížila na 3,6 %, kam klesla z nejvyšší hodnoty 17,2 % z roku 1986. Tyto statistické údaje však zastírají řadu vážných problémů, jako ekonomickou neaktivitu ve výši 26,9 %, nejvyšší ze všech regionů Spojeného království, a významnou závislost na veřejném financování v rámci podpory jak veřejného, tak soukromého sektoru, která dusí podnikatelského ducha (veřejně vydaje představují 62 % hrubé přidané hodnoty).

5.2 Historické a politické souvislosti z doby nedávné

5.2.1 Severní Irsko jako region Spojeného království vzniklo po přijetí Zákona o vládě Irska, na jehož základě bylo v roce 1921 Irsko rozděleno na severní a jižní část. To na ostrově vytvořilo hraniční oblast a znamenalo začátek procesu, ve kterém se k sobě obě strany postavily zády, a to jak z hlediska společenského, tak z hlediska hospodářského a politického. Toto rozdělení ostrova bylo od té doby vždy důvodem ke sporům mezi severoirskými nacionalisty (převážně katolického vyznání) a unionisty (převážně protestantského vyznání). Obecně lze říci, že nacionalisté usilují o sjednocení ostrova, zatímco unionisté trvají na tom, aby Severní Irsko zůstalo součástí Spojeného království.

5.2.2 V roce 1921 bylo 6 % obyvatelstva protestantského vyznání a 40 % vyznávalo katolickou víru. Majoritní unionistická komunita si udržela moc téměř půl století. Na konci šedesátých let 20. století se do ulic vydali demonstranti za občanská práva a požadovali konec diskriminace. Následovaly násilné střety a pouliční nepokoje, jež jsou mnohými považovány za začátek „nepokojů“ v severním Irsku. V nejvytíženější období „nepokojů“, v roce 1972, byl rozpuštěn Irský národní parlament a nastolena „přímá vláda“ („Direct Rule“) z Londýna.

5.2.3 Během následujících desetiletí proběhlo několik pokusů o stabilizaci situace, včetně iniciativ ke smíření prosazovaných především organizacemi občanské společnosti včetně odborových organizací. Zároveň však bylo toto období svědkem strašlivého násilí, jež za 35 let stálo život více než 3 500 lidí a dalších mnoho tisíců lidí fyzicky nebo psychicky poznamenalo na celý zbytek života.

5.2.4 Příměří mezi paravojenskými oddíly z roku 1994 připravila terén pro rozhovory mezi politickými stranami. V roce 1998 byla uzavřena Dohoda z Velkého pátku neboli Belfastská dohoda, jíž se dostalo naprosté podpory v oddělených referendech na sever i na jih od hranice. V následujícím roce byla ustavena exekutiva Severního Irska a Shromáždění Severního Irska a založena celá řada společných orgánů a v posledních týdnech tisíciletí byl obnoven proces navrácení pravomocí (devoluce).

5.2.5 V roce 2002 byla činnost Shromáždění pozastavena a nová exekutiva byla ustavena až v květnu 2007 v rámci principu „sdílení moci“ pod vedením stran DUP (unionistická) a Sinn Fein (republikánská). V současné době prožívá tento region nejdelší období stability za poslední téměř čtyři desítky let.

5.3 Zapojení EU do mírového procesu

5.3.1 Spojené království a Irsko vstoupily do Evropské unie v roce 1973, kdy nepokoje v Severním Irsku vrcholily, a Severnímu Irsku byl udělen „zvláštní status“, bylo zahrnuto do „cíle 1“, ačkoliv pro to z ekonomického hlediska ne vždy splňovalo podmínky. To přineslo mimořádné finanční prostředky na podporu hospodářského a společenského rozvoje. Ty měly doplňovat finanční prostředky vyčleněné pro Severní Irsko vládou Spojeného království, ale mnozí hovoří o tom, že byly používány k vyrovnání požadavků v oblasti veřejného financování.

5.3.2 V prvních přímých volbách do **Evropského parlamentu (1979)** byli za Severní Irsko zvoleni tři poslanci (Ian Paisley, John Hume a John Taylor). V roce 1984 EP vydal **Haagerupovu zprávu** pojednávající o Severním Irsku a místopředseda Evropské komise Lorenzo Natali přislíbil, že „s pochopením zváží návrh integrovaného plánu pro Severní Irsko a hraniční oblasti“. Zdůraznil však, že k tomu potřebuje souhlas vlád Spojeného království a Irska.

5.3.3 V roce 1986 založily vlády Spojeného království a Irska **Mezinárodní fond pro Irsko**, aby tak „podpořily sociální a hospodářský pokrok a usmíření mezi unionisty a nacionalisty na irském ostrově“. EU je jedním z nejvýznamnějších dárců (spolu s USA, Kanadou, Austrálií a Novým Zélandem) celkových 849 milionů eur, ze kterých bylo za více než 20 let podpořeno 5 700 projektů v Severním Irsku a hraničních hrabstvích Irska. Do roku 2013 dosáhne celková částka vložená do IFI 349 milionů eur.

5.3.4 V roce 1992 navštívil Severní Irsko **předseda Evropské komise Jacques Delors**, aby zde vedl konzultace se zástupci místních orgánů, čímž potvrdil svůj zájem o mírové řešení konfliktu v tomto regionu. V tomto roce také s dotvořením jednotného evropského trhu došlo k odstranění ekonomických překážek pro obchod mezi severní a jižní částí ostrova a nabídky se cenné příležitosti pro přeshraniční obchod a podnikání.

5.3.5 V roce 1994, těsně po uzavření příměří mezi paravojenskými oddíly, se Delors setkal se třemi poslanci Evropského parlamentu za Severní Irsko (tehdy Ian Paisley, John Hume a Jim Nicholson) a dohodl plán nového balíčku důležitých opatření. Zřídil pracovní skupinu a po rozsáhlých místních konzultacích byl na summitu EU v roce 1994, pouze několik týdnů před ukončením Delorova funkčního období, odsouhlasen návrh na vyčlenění 300 milionů eur pro tříletý program PEACE. Ten byl později prodloužen o další dva roky s dodatečnými prostředky poskytnutými EU ve výši 204 milionů eur.

5.3.6 Z toho se stal první **zvláštní podpůrný program pro mír a usmíření v Severním Irsku a v pohraničních hrabstvích Irska**, neboli **PEACE I**. Rozsáhlé konzultace k tomuto programu obnášely také stanovisko vypracované **Evropským hospodářským a sociálním výborem** ⁽¹⁾ z roku 1995, ve kterém výbor přivítal iniciativu a zdůraznil nezbytnost dlouhodobého přístupu a flexibilitu při přidělování finančních prostředků.

5.3.7 V roce 2000 následoval program **PEACE II**, o němž strany vyjednávaly s exekutivou Severního Irska a pro nějž bylo z prostředků EU vyhrazeno 531 milionů eur. Ten byl později prodloužen do let 2005–2006, EU poskytla 78 milionů eur. EHSV vypracoval druhé stanovisko (zpravodaj pan Simpson), ve kterém vyzýval k tomu, aby byly prostředky z programu PEACE II více cíleny na projekty na podporu usmíření a na problémy migrujících pracovníků. V roce 2007 byl spuštěn program **PEACE III** pro období 2007–2013, na který EU poskytla 225 milionů eur. V celkovém součtu přispěla EU na tyto programy 1,338 miliardami eur.

5.3.8 Po procesu devoluce v roce 2007 zřídil **předseda Evropské komise José Manuel Barroso** novou **pracovní skupinu** pod vedením **Danuty Hübnerové, komisařky pro regionální politiku**, jejímž úkolem bylo přezkoumat budoucí spolupráci mezi Severním Irskem a EU. Zpráva vydaná v dubnu 2008 navrhuje řadu způsobů, jak by se region mohl více zapojit do politik EU, a poukazuje na to, že orgány Severního Irska vyjádřily zájem o podporu rozvoje **evropského orgánu pro řešení konfliktů**, který by prováděl výzkum, poskytoval poradenství a umožňoval sdílení zkušeností.

6. Dopad zapojení EU

6.1 Zapojení EU do mírového procesu mělo mnoho různých podob od politické podpory na vysoké úrovni po finanční pomoc na úrovni občanské základny. Nejintenzivnější byla tato činnost v 90. letech 20. století, kdy podporovala politický vývoj, k němuž došlo v důsledku příměří a uzavření Dohody z Velkého pátku neboli Belfastské dohody a který dnes pokračuje díky pracovní skupině Evropské komise, jež se soustředí na nové oblasti spolupráce, program PEACE III, IFI a iniciativu INTERREG.

6.2 **Prostředky poskytnuté EU** na budování míru byly základním prvkem evropské podpory mírového procesu. Na prosazování změny k lepšímu však měly v případě Severního Irska výrazné účinky **nefinanční faktory**, automaticky získané se vstupem do EU. Evropskou „sféru vlivu“ je tedy možné rozdělit na dvě samostatné, avšak překrývající se části, tedy **finanční a nefinanční faktory**.

⁽¹⁾ Stanovisko EHSV k návrhu oznámení, jímž se stanoví hlavní směry pro iniciativy v rámci zvláštního podpůrného programu pro mír a usmíření v Severním Irsku a v pohraničních hrabstvích Irska, KOM(1995) 279 v konečném znění; Úř. věst. C 155, 21.6.1995 a Úř. věst. C 236, 11.9.1995.

6.3 Nefinanční faktory

6.3.1 EU poskytla „**neutrální prostor**“, který po vstupu Irska a Spojeného království **sloužil ke zprostředkování dialogu** mezi politiky z těchto zemí a poskytl nové příležitosti pro pravidelná setkání na neutrální půdě. To mělo velký význam i pro poslance EP za Severní Irsko, přičemž nejlepším příkladem je schůzka mezi **Paisleym, Humem, Nicholsonem a Delorse**m v roce 1994, z níž vzešel první program PEACE a kterou poslanec Paisley označil za nejproduktivnější schůzku celé své kariéry. Také **přeshraniční spolupráce** mezi úředníky Spojeného království a Irska týkající se běžných záležitostí úřady sblížila, což mělo bezpochyby pozitivní dopad na mírový proces.

6.3.2 Tento „**neutrální prostor**“ byl ještě důležitější z hlediska podpory poskytované EU mírovému procesu v praxi. Zainteresování, zapojení a posílení pozice společnosti bylo možné díky institucím a díky vyslání zaměstnanců, kteří pracovali na zajištění inkluzivního a nestranného přístupu.

6.3.3 Další důležitou **nefinanční** složkou byla pro politické činitele ze Spojeného království a z Irska zkušenost s tvorbou právních předpisů **na základě konsenzu**, příznačnou pro EU. Při vyjednávání v Radě používaly členské státy nový styl multilaterálního dialogu, „výměnném obchodu“ a kompromisu, který byl cenným nástrojem pro politické rozhovory na místní úrovni.

6.3.4 Významný **nefinanční** dopad na mírový proces mělo zavedení **jednotného evropského trhu** v roce 1992. Odstranění správních překážek pro přeshraniční obchod přispělo k větší spolupráci mezi podnikatelskými organizacemi na obou stranách hranice a podpořilo dlouhodobé aktivity charakteru odborového hnutí v oblasti přeshraniční spolupráce. Přeshraniční bezpečnostní kontroly však nadále bránily větším pokrokům v hospodářské a sociální spolupráci.

6.3.5 **Nefinančním faktorem** se zpočátku omezeným dopadem byl **evropský model budování míru**, který měl být příkladem pro ostatní regiony. Když Severní Irsko vstoupilo do EU, mnozí doufali, že stabilizační efekt se dostaví téměř okamžitě se vstupem. Rozpory však byly v komunitách příliš hluboko zakořeněny, a tak určitou dobu trvalo, než se dopad evropského modelu na tento proces projevil.

6.3.6 Dokonce i dnes, po 35 letech členství v EU, v Belfastu stále stojí tzv. „stěny míru“, které oddělují katolické komunity od těch protestantských. Většina dětí navštěvuje „oddělené“ školy a 90 % obyvatelstva žije v „oddělených“ komunitách.

6.4 Finanční dopad

6.4.1 Finanční dopad programu PEACE I na mírový proces byl významný, protože byl **jedinečný a inovativní** – o nic podobného se EU nikdy předtím nepokusila. Částka 500 milionů eur (1995–1999) na podporu míru a usmíření byla také největší finanční injekcí, která kdy byla vyměřena na takto specifický účel. Představovala 73 % celkových investic, zbytek dodaly orgány obou zemí a nevládní sektor.

6.4.2 Klíčovým faktorem pozitivního dopadu programu PEACE I byly **rozsáhlé konzultace**, do nichž se investovalo při přípravě programu. Organizovaná občanská společnost, včetně nevládních organizací, odborových organizací a podniků, se s programem PEACE I ztotožňovala, protože byl její přínos oceněn. Také severoirští poslanci EP byli přímo a detailně zapojeni. Program měl velkou publicitu, a proto byl ve své cílové oblasti dobře znám. I dnes je takto „uznáván“. Statistiky ukazují, že programy PEACE přinesly užitek téměř polovině obyvatel.

6.4.3 Také originalita **mechanismů financování** programu PEACE měla zásadní význam pro jeho úspěch. **Zprostředkující financující orgány** (Intermediary Funding Bodies) byly nápaditým způsobem, jak navrátit odpovědnost na základní úroveň správy a zároveň budovat kapacity. **Okresní partnerství**, která se skládala ze zástupců podniků, zemědělců, dobrovolnického a komunitárního sektoru, jakož i zástupců odborů a volených zastupitelů místních orgánů bylo „prvenstvím“ Severního Irska. Tento přístup k rozhodování **založený na partnerství** je součástí procesu budování míru rovnocennou samotnému financování.

6.4.4 Je všeobecně známo, že díky tomuto přístupu „**zdola nahoru**“ byly prostředky lépe přístupné pro „ty na okraji místního hospodářského a společenského života“. Konkrétně se program zaměřoval na skupiny, kterým se do té doby dostalo jen málo podpory nebo kterým se podpory nedostalo, jako **obětem nebo bývalým vězňům**, a zvýšil finanční prostředky určené dalším skupinám, např. **organizacím s interkomunitárním či přeshraničním dosahem, ženským organizacím a mládežnickým skupinám**.

6.4.5 Finanční dopad těchto programů byl větší než v případě všech dřívějších financování z EU, protože bylo zajištěno, že budou mít „**doplňující charakter**“. To programy zhodnotilo a zviditelnilo, protože stály „**nad**“ vládními finančními programy pro tento region. Často se hovoří o tom, že tak tomu nebylo u dalších programů strukturálních fondů EU.

6.4.6 Také změna zaměření mezi programy měla svůj dopad. V rámci programu PEACE I byla největší část finančních prostředků věnována na „**sociální začleňování**“, v rámci programu PEACE II šel největší podíl na „**hospodářskou obnovu**“. Program PEACE III byl zaměřen na „**usmíření**“, což je považováno za nejlepší způsob, jak vyřešit přetrvávající problémy sektářského rozkolu.

6.4.7 Odpovědnost za programy PEACE II a III přešla na nově vytvořený přeshraniční **útvár EU pro speciální programy (Special EU Programmes Body – SEUPB)**. Pro některé aspekty své práce má k dispozici monitorovací výbory, v nichž jsou zastoupeny zájmy veřejnosti, odborů a soukromého sektoru ze Severního Irsku a pohraničních hrabství. Podle některých hlasů bylo důsledkem této změny snížení míry zapojení základních úrovní, jiní oceňují, že tím bylo vytvořeno jedno správní místo pro všechny aspekty programu EU PEACE a pro přeshraniční financování.

6.4.8 Významný dopad na mírový proces měl rovněž **IFI**, a to jak co se týče jeho projektů, tak i pokud jde o jeho složení. V rámci IFI se setkávají zástupci zemí, které do něj přispívají; jde o poměrně jedinečnou spolupráci, která by se mohla stát cenným příkladem osvědčených postupů pro další oblasti postižené konflikty, zejména pokud jde o spolupráci mezi EU a USA.

6.4.9 Iniciativa **INTERREG** sice funguje v celé EU, pro irský ostrov však také byly nesmírně hodnotné její specifické důsledky z hlediska mírového procesu. Souběžně s přeshraničním rozměrem programů PEACE se také v rámci iniciativy INTERREG investovalo do přeshraniční infrastruktury a do sociálně-hospodářských programů s cílem podnítit ke spolupráci komunity, které žily odvráceny jedna od druhé.

6.4.10 Dopad dalších iniciativ EU (jako **URBAN, EQUAL** a **LEADER**) na irský mírový proces byl méně přímý, avšak rovněž významný, a je tomu tak i nadále.

6.5 Dopad na přeshraniční spolupráci

6.5.1 Po rozdělení ostrova v roce 1921 se obě jurisdikce vyvíjely odděleně a nezávisle na sobě. Důsledky tohoto postoje, kdy se k sobě obě strany postavily zády, byly evidentní již před tím, než vypukly nepokoje, a 35 let násilí je ještě zhoršilo. Kvůli nebezpečí a nesnázím byly omezeny přeshraniční vztahy a přeshraniční obchod byl nižší než na jakékoli jiné vnitřní hranici EU.

6.5.2 Politiky EU stimulovaly a usnadnily přehodnocení modelu přístupu k přeshraniční spolupráci. To bylo urychleno také tím, že jak Irsko, tak i Spojené království byly členy Evropského společenství. Pro hospodářskou oblast mělo velký význam to, že byl **jednotný trh** uskutečněn přístupem „shora dolů“; v oblasti sociální a kulturní byl dopad faktu, že bylo do programů PEACE zahrnuto šest jižních pohraničních hrabství, a to přístupem „zdola nahoru“, katalyzátorem pro přeshraniční vztahy dříve netušených možností.

6.5.3 Mezi společné cíle patřilo posílení podnikání, společenský kontakt a užší spolupráce mezi příslušnými vládami. Úhelným kamenem Dohody z Velkého pátku neboli Belfastské dohody bylo zřízení **Rady ministrů Severu a Jihu a přeshraničních orgánů**. Tyto společně zřízené instituce jsou v EU bezprecedentní. Rovněž myšlenka „ostrovní ekonomiky“, dříve považovaná za radikální pojem, je dnes většinou akceptována jakožto normální, užitečná a přínosná.

6.5.4 Toto posilování přeshraniční spolupráce bylo často řízeno **sociálními partnery**. Díky jejich průkopnické činnosti mohly rozhodovací orgány na Jihu i na Severu společně usilovat o to, aby si obě strany lépe rozuměly, jedna druhé si více vážily a důvěřovaly si. Důsledkem toho se na mnoha frontách spolupracuje „bok po boku“, což je však nejvíce patrné v hospodářské oblasti a ve zdravotnictví a školství.

6.5.5 Mezi četné pozitivní výsledky této práce patří sedmiletý program pro rozvoj obchodu a podnikání dvou podnikatelských uskupení ze Severu a z Jihu (**CBI** a **IBEC**) financovaný IFI, programem PEACE a iniciativou INTERREG, v jehož rámci se uskutečnilo přes 300 setkání mezi kupujícími a dodavateli. Během tohoto období (1991–1997) se obchod zdvojnásobil a přesáhl 2 miliardy liber šterlinků.

6.5.6 Práce odborového hnutí v zájmu podpory přeshraničních a interkomunitárních vazeb měla rovněž velký význam. **Irský svaz odborových organizací** (Irish Congress of Trade Unions – **ICTU**) je subjekt, který sdružuje členy z celého Irsku a jenž během období irských nepokojů neúnavně pracoval na zlepšení vztahů mezi komunitami. Svaz se pro svou práci nesnažil získat finanční prostředky, ale některé orgány navázané na odborové organizace prostředky z EU obdržely.

6.5.7 Pokud jde o přeshraniční dosah programu PEACE, vzhledem k tomu, že prostředky z programu PEACE mohlo přímo čerpat pouze šest pohraničních hrabství, byl tento dosah limitován, především co se týče rozvoje podnikání v době, kdy se největší potenciál nacházel za hranicemi této jižní oblasti, která splňovala podmínky.

6.5.8 Přeshraniční spolupráce byla pozvednuta na úplně novou, mnohem rozsáhlejší a hlubší úroveň. Po odstranění většiny fyzických, daňových, technických a bezpečnostních překážek, které umožnilo a povzbudilo přeshraniční obchod, kontakty a spolupráci nebývalé intenzity, je třeba pokračovat v řešení dlouholetých kulturních a společenských překážek, které přetrvávají.

6.5.9 Zásadní význam má to, že postupy využívané EU na podporu míru a usmíření na hospodářské a sociální úrovni a ve všech komunitách, poskytují jedinečný, dobře rozvinutý a stále osvědčenější regionální model pro zavádění její vlastní specifické filozofie, odborných znalostí a metodiky.

6.6 Dopad na hospodářský rozvoj

6.6.1 Tím, že se EU podílela na procesu budování míru, přispěla k urychlení hospodářského rozvoje v Severním Irsku a pohraničních hrabstvích. Přímý dopad programů PEACE I a PEACE II na hospodářský rozvoj byl v mnohých následných hodnoceních označen za významný. Hlavním nepřímým účinkem bylo to, že díky EU a její podpoře politického vývoje a budování míru mohlo dojít k mnohem rychlejšímu sociálnímu a hospodářskému rozvoji.

6.6.2 Programy PEACE, IFI a INTERREG společnými silami vytvořily udržitelná pracovní místa a přispěly ke zlepšení životního prostředí a infrastruktury, zejména v oblastech postižených konfliktem; přinesly rozvoj a podnikatelské kapacity skupinám a komunitám na okraji společnosti a v uplynulém desetiletí výrazně přispěly k rychlému růstu přeshraničního obchodu.

6.6.3 Co se týče kvality dopadu, konsensuální názor je takový, že programy významně přispěly k budování stabilní společnosti žijící v míru. Do značné míry se to podařilo díky tomu, že se budovaly kapacity v rámci komunity a dobrovolnických sektorů, které měly podpořit proces usmíření.

6.6.4 „Sociální partnerství“ je stěžejním prvkem způsobu práce EU a tyto příznačné vlastnosti přístupu EU k usmíření a budování míru pomáhají stimulovat a podporovat nové způsoby, kterými by se mohly hospodářské a politické zájmy vzájemně ovlivňovat, tak aby to bylo ku prospěchu celé společnosti.

6.6.5 Příspěvek EU pomohl vypracovat strategickou vizi pro hospodářství v postkonfliktním prostředí. Do budoucna se

regionu nabízí mnoho nových a stimulujících příležitostí, včetně bližší spolupráce v rámci EU v oblastech jako výzkum, inovace a předávání znalostí doporučených pracovní skupinou Evropské komise a dalšího rozvoje obchodních styků s eurozónou.

6.7 Dopad na sociální začlenění

6.7.1 Sociální začlenění je i nadále základním a zastřešujícím etickým prvkem přístupu EU k budování míru a studie ukázaly, že program PEACE pomohl skupinám, které dříve nebyly zohledněny nebo získaly jen minimální podporu. Podpořil integraci menšinových etnických skupin, důvěru a budování kapacit, účast občanské společnosti místní úrovně a zapojil ty, kteří byli v minulosti vyloučeni.

6.7.2 Jelikož se program PEACE dotkl více než poloviny obyvatelstva jakožto účastníků projektů, přiblížil EU občanům způsobem, který je popisován jako „bezprecedentní zapojení občanské základny“. Zaměřil se na ty, kteří na dobrovolné bázi pracovali na dosažení změn v rámci svých komunit – ty program podporoval a delegoval na ně kompetence. Toto uznání bylo důležitým mechanismem budování důvěry.

6.7.3 Využíval inovativních metod financování, jako zprostředkujících financujících orgánů či okresních partnerství, z nichž se stala místní strategická partnerství, aby tak mohl zacílit nejbližší úrovni občanů a zasáhnout místa, která se mnohým iniciativám zasáhnout nepodařilo. To, že byly těmto místním organizacím vráceny kompetence v oblasti finančního rozhodování, pomohlo budovat kapacity a zajistit zapojení občanské základny jak do přípravy, tak do provádění programů.

6.7.4 Osobitost přístupu Unie spočívala rovněž ve využívání evropského modelu sociálního partnerství v rámci programů PEACE. Byli zapojeni a konzultováni zástupci podniků, odborových organizací, dobrovolnického sektoru a „dalších zájmů“. Zatímco tento princip je stále ústředním prvkem, mnohé z původních struktur partnerství se nezachovaly. To je důvod k obavám, protože propojení sociálních partnerů a politiků za účelem rozhodování bylo nedílnou součástí mírového procesu.

6.7.5 Je známo, že mnoho lidí v těch nejvíce rozporuplných a zanedbaných oblastech, pro které byly konzultace a prostředky z programů PEACE, INTERREG a IFI přínosem, si vysoce cení role, kterou v tomto ohledu EU sehrála.

6.8 Dopad na mír a usmíření

6.8.1 Z hlediska **budování míru** pomohla podpora EU udržet mírový proces při životě a zachovat dynamiku procesu směřujícího k politické stabilitě. Díky ní se s ním také v dobách politické nejistoty komunity ztotožnily. Informace získané během konzultací EHSV se zainteresovanými stranami jednoznačně potvrzují závěr, že EU a její programy financování pomohly vybudovat mír, který nyní převládá.

6.8.2 Pokud jde o delší proces **usmíření komunit**, existuje mnoho příkladů pozitivního dopadu vztahů a spolupráce „zdola nahoru“ na místní úrovni a interkomunitární či přeshraniční bázi. Programy PEACE a IFI vyvinuly výraznou snahu o vzájemné sblížení různých částí komunity. Zatímco tyto kontakty vedly v některých oblastech k rostoucímu porozumění a důvěře, jejich dopad zatím nestačil na to, aby v jiných částech zabránil přetrvávající podezřívavosti a nedůvěře.

6.8.3 Pro rozhodnutí upravit programy financování EU tak, aby byly více zaměřeny na usmíření komunit, existuje všeobecná podpora. Mělo by to přispět k tomu, aby komunity dosáhly bodu, kdy ti, kdo žijí za stěnami, budou natolik věřit sobě samým, udržovat uspokojivé vztahy s ostatními, a zejména se budou cítit natolik v bezpečí, aby mohli žít beze stěn, které je rozdělují. K tomuto rozhodnutí však musí lidé dospět sami.

Za prostředek k dosažení tohoto cíle je označováno budování důvěry v „jednotnou identitu“. Má to ovšem i své nevýhody – může to totiž naopak podpořit rozkol tím, že bude skupiny podporovat, aby „se staraly o své“. Některé komunity jsou k využívání finančních prostředků připraveny lépe než jiné, což může vyvolat dojem nerovného zacházení s různými částmi společnosti.

6.8.4 Rovněž k vývoji směrem ke „sdílené společnosti“ došlo jen v omezené míře. Nedávná zpráva zdůrazňuje výši nákladů na segregaci, jež je dána především zdvojením služeb, které jsou odděleně poskytovány katolické a protestantské komunitě. Oddělení veřejných služeb, jehož jediným účelem je zohlednit obavy a pocit nebezpečí komunit, odčerpává veřejné prostředky v oblastech bydlení, zdravotnictví, vzdělávání, volného času a sportovního vyžití. Co se týče školství, pouze 6 % dětí navštěvuje školy s integrovaným, katolicko-protestantským přístupem.

6.8.5 Stabilita a prosperita se vzájemně posilují a programy financování EU pomáhaly řešit sociální a hospodářské potíže, jež byly důsledkem konfliktu a zároveň konflikt vyživovaly. EU však nikdy nebyla v pozici, ze které by mohla řešit hluboce zakořeněné politické a ústavní příčiny konfliktu. V tomto ohledu mohla pouze napomáhat a být příkladem hodným následování.

V Bruselu dne 23. října 2008.

předseda
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Mario SEPI
